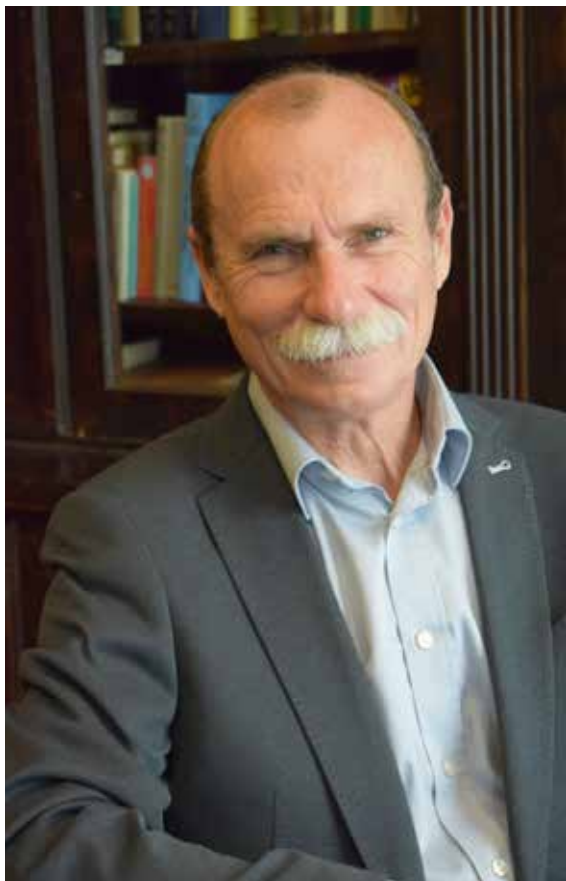


HUMOR ÉS SPORT A SZLÁV KULTÚRÁKBAN

KÖSZÖNTŐ KÖTET  
A 60 ÉVES LUKÁCS ISTVÁN TISZTELETÉRE



OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA  
SYMPOSIA SLAVICA

HUMOR ÉS SPORT A SZLÁV KULTÚRÁKBAN

KÖSZÖNTŐ KÖTET  
A 60 ÉVES LUKÁCS ISTVÁN TISZTELETÉRE

Szerkesztette  
Kiss Szemán Róbert

ELTE BTK  
Szláv Filológiai Tanszék  
Budapest, 2019

A KIADVÁNY TÁMOGATÓI  
Zuglói Szlovákok Önkormányzata, Budapest  
Terézvárosi Szlovák Önkormányzat, Budapest

SZAKMAI LEKTOROK

Bajzek Mária

Berkes Tamás

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ

Janiec-Nyitrai Agnieszka

© Szerzők

ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék  
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője

A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó

Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.

ISSN 1789-3976

ISBN 978-963-489-163-5

## TARTALOM

MILOSEVITS PÉTER: Foci, pingpong, irodalom .....	7
--	---

### HUMOR

BAŃCZEROWSKI JANUSZ: A pletyka mint a manipuláció eszköze ..	14
CSÁSZÁRI ÉVA: A humor mint a dialektológia segédeszköze .....	24
GYIVICSÁN ANNA: A kifigurázott kispolgár mint a szlovák irodalom egyik jellegzetes alakja (Mozaikok 1830–1930) .....	32
GYÖNGYÖSI MÁRIA: Alekszandr Blok kései tréfás verseiről .....	42
ISTVÁN ANNA: Jozef Ignác Bajza anekdotái .....	56
DRAGAN JAKOVLJEVIĆ: Univerzalna dimenzija humora Branislava Nušića .....	66
AGNIESZKA JANIEC-NYITRAI: Resna zabava. Paradoksi sodobne kulture v kolumnah Dorote Masłowske <i>Kako prevzeti nadzor nad svetom, ne da bi šli od doma</i> (2017) .....	76
KISS SZEMÁN RÓBERT: A humor a szláv nemzeti emblematizmus eszköztárában Ján Kollár szláv paradicsomának példái alapján .....	87
KROÓ KATALIN: A nevetés mint többszörös szignál Dosztojevskij <i>A félkegyelmű</i> c. regényében .....	102
MANN JOLÁN: Miroslav Krleža <i>Petrica Kerempuh</i> balladáinak „mundus inversus”-a .....	116
NAGY ISTVÁN: Arc és álarc (Zoscenko humoráról) .....	127
RÁGYANSZKI GYÖRGY: „Ich taufe dich des Sohnes und des heiligen Geistes.” A nyelvi kódváltás mámoros forrásai .....	132
SZABÓ TÜNDE: Színház a regényben: A <i>Lear király</i> és <i>Jákob lajtorjája</i> .....	127

URKOM ALEKSANDER: Mennyire humoros a humor? A pejor minősítés vizsgálata az új magyar–szerb szótárban .....	157
VÁRNAI DOROTA: Lengyelek „görbe tükre” a 16., 17. századi lengyel irodalomban .....	171
ZSILÁK MÁRIA: 19. századi katonahumor (Chovanyecz Mihály kéziratot katonai naplójából) .....	178

## SPORT

DUDÁS ELŐD: A horvát és magyar sportterminológia .....	190
DUDÁS MÁRIA: <i>Magas labda</i> és a többiek a magyar és bolgár nyelvben .....	199
MÁRIA IMRICHOVÁ: Mintavétel a mai szlovák fiatalok szókincséből .....	210
MENYHÁRT KRISZTINA: A bolgár lóversenyek szent Teodor kultuszának tükrében és magyar párhuzamaik .....	219
MÉSZÁROS ANDOR: „Hegyjáró bajtársak ott a magyar földön – hadd szóljak hozzátok egyszer én is...” A Júliai-Alpok magyar költője, Tarczay Gizella .....	231
PÁTROVICS PÉTER: A lengyel kosárlabda szaknyelvének néhány kifejezéséről .....	242
MLADEN PAVIČIĆ: Jugoszlávia, a sport hazája (a sport megjelenítése három 21. századi szlovén regényben, délszláv bevándorló elbeszélővel) .....	250
<b>Tabula gratulatoria</b> .....	261

# **„ICH TAUFTE DICH DES SOHNES UND DES HEILIGEN GEISTES.”<sup>1</sup> A NYELVI KÓDVÁLTÁS MÁMOROS FORRÁSAI**

**RÁGYANSZKI GYÖRGY**

ragyanszki.gyorgy@btk.elte.hu

**Abstract:** The National Lutheran Archives in Budapest has preserved the archival sources of the Lutheran Deanery of Békés County. The deanery was established in 1720 after the end of Ottoman occupation. Most of its members were Slovak speakers but the deanery also had Hungarian and German congregations. The deanery mostly used the Hungarian language in their official documents because it became the official language of the Hungarian Kingdom in 1844. Congregations were still bilingual in the middle of the 19<sup>th</sup> century, of which the hereby published archival source can serve as proof, too. The source contains the record of Ferenc Oertl's drinking scandals, who worked as a German Lutheran pastor in Mezőberény.

**Keywords:** Ferenc Oertl, bilingualism, language code-switching, the Lutheran Deanery of Békés County, German and Slovak minority in Mezőberény

## **1. Bevezetés egy forrásközléshez**

Az Evangélikus Országos Levéltár (EOL) Békési Evangélikus Egyházmegye gyűjteményét doktori disszertációm miatt kezdem feldolgozni. Levéltári kutatásom elsődleges célja a Békés megyei szlovák gyülekezetek történeti szociolingvisztikai vonatkozású forrásainak feltárása volt. A Békési Evangélikus Egyházmegye története az esperesség alapításától kutatható, ugyanis a teljes iratanyaga fennmaradt.

A Bányai Evangélikus Egyházkerületben a törökök kiűzése után 1720-ban alapították meg a Pesti-Békési Evangélikus Egyházmegyet, amely 1791-ben a Békési-Bánáti Esperesség megalapításával vált két önálló egyházmegyévé. A hívek megnövekedett száma miatt 1836-ban a Békés-Bánáti Evangélikus Esperességet is felosztották, így jött létre a Békési Evangélikus Egyházmegye, melyhez Arad, Csanád, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék evangélikus egyházközségei is tartoztak. Az

---

1. „Kereszteltek én téged a Fiúnak és a Szentléleknek a.” (sic!)

esperesség létszáma 1895-re meghaladta a több mint 120 ezer főt, ezért adminisztratív okokból három kisebb egyházmegyére osztották fel (Arad-Békési, Csanád-Csongrádi és Békési Evangélikus Egyházmegyék). Békés megye evangélikus egyházi közigazgatási rendszere 1952-ben nyerte el mai formáját, a három esperességből pártállami nyomásra létrehozták a Nyugat-Békési és a Kelet-Békési Evangélikus Egyházmegyét (az Esperesség és a gyülekezetek története elérhető a Déli Evangélikus Egyházkezelő honlapján: [del.lutheran.hu](http://del.lutheran.hu)).

A 19. század közepéig alapított evangélikus egyházközségek a mai Békés megye területén nagyrészt szlovák gyülekezetek voltak (Békéscsaba, Mezőberény, Szarvas, Tótkomlós), magyar nemzetiségű evangélikus gyülekezet működött Orosházán, valamint német egyházközség Mezőberényben és Gyomán. Egyházmegyei viszonylatban a Csanád vármegyei szlovák evangélikus gyülekezetek is erősíthették a szlovákság pozícióját (Ambrózfalva, Csanádalbertyi, Nagylak, Pitvaros).

A szlovák ajkú gyülekezetek dominanciája miatt azzal a koncepcióval kezdtem levéltári kutatásaimhoz, hogy a szlovák evangélikus egyházközségek iratanyagához hasonlóan jelentősszámú biblikus cseh és szlovák levéltári forrást fogok találni. Egyházközségi szinten a 19. század közepének időszakát a kétnyelvűség jellemezte. A Békés megyei evangélikus szlovákok nyelvhasználatát jellemzően három korszakra osztható: egynyelvű cseh, illetve szlovák nyelvi korszak latin nyelvű adminisztrációval (1717-1836), kétnyelvű szlovák, illetve cseh és magyar nyelvi korszak (1837-1947), magyar nyelvi korszak szlovák és cseh elemekkel (1947-) (UHRIN 2018: 317-321). Uhrin Erzsébet a békéscsabai egyházközség története alapján korszakolta az egyházi nyelvhasználat változásait, azonban általános tendencia, hogy az egynyelvű szlovák (biblikus cseh nyelvű) egyházközségek döntően magyar gyülekezetekké váltak. A nyelvcsere folyamatának vizsgálata az esperességi hivatali nyelvhasználat szintjén eltér az egyházközségi tendenciáktól. A latin nyelvű adminisztrációt egyből a magyar nyelvű hivatali nyelvhasználat váltotta fel. A biblikus cseh vagy szlovák nyelvű hivatali nyelvhasználat több okból sem válhatott általánossá. A Békési Evangélikus Egyházmegye etnikailag nem volt homogén, a magyar



gyülekezetekből választott esperesek nem tudhattak szlovákul, illetve az 1844. november 13-án szentesített II. törvénycikk alapján az ország teljes területén a hivatalok magyar nyelven voltak kötelesek értekezni.

A magyar nyelv hivatalossá válásával nem tűntek el a nem magyar nyelvű szövegrészletek az egyházmegye hivatalos irataiból. Több olyan forrást találhatunk az EOL Békési Evangélikus Egyházmegye gyűjteményében, melyek a nyelvi kódváltás jelenségét dokumentálják. A kódváltás jellemzően akkor volt elkerülhetetlen, hogyha az egyházi jegyzőkönyv írnoka vagy az espereshez címzett levél fogalmazója eredeti nyelven kívánta idézni az egyházközségben elhangzottakat.

E tanulmányban egy olyan forrást szeretnék publikálni, amely a nyelvi kódváltás jelenségét örökíti meg tragikomikusabb kontextusban. A forrás Oertl Ferenc mezőberényi német evangélikus lelkész 1853-as vizsgálati jegyzőkönyve. A jegyzőkönyv szerint Oertl számos alkalommal megbotránkoztatta gyülekezetét ittas állapotban, amiért a mezőberényi németek bepanaszolták Placsko István szarvasi esperesnél. Az eredeti kézirat hét oldalból áll, a forrásközlés során a betűhív átírás elvét követtem, megőriztem a szöveg eredeti tagolását és az aláhúzással jelölt szöveghímeléseket.

Habár a forrás német gyülekezetből származik, számos szlovák vonatkozása van. Mezőberény az egyetlen olyan mezőváros Békés megyében, ahol német és szlovák evangélikus egyházközség is működött (jelenleg I. és II. kerületi egyházközség). A mezőberényi helytörténeti kutatások szerint: „a berényi szlovák és német evangélikusok 1745-ig egy lelkipásztor alatt egy gyülekezetet alkottak, azóta külön lelkészük volt, de felváltva ugyanabba a templomba jártak. A németek 1788-ban külön templomot építettek maguknak, a szlovákok új templomát 1797-ben avatták fel” (Implom 1973: 109). Mezőberény helytörténete a marxista történetírás szellemében készült, így a kiadványból kimaradtak az egyháztörténeti adatok, a település etnokonfesszionális jellegéről csak a demográfiai adatok ismertetése során írnak. Figyelemreméltó jelenség, hogy a számában kisebb német közösség nem asszimilálódott a szlovák közösséghez, amit Gyivicsán Anna egy harmadik társadalmi csoport, a kálvinista magyarok

jelenlétével magyaráz (Divičanová 1999: 30). A német közösség fennmaradását az is segíthette, hogy a három mezőberényi nemzetiség külön városrészben élt, a német evangélikusok saját gyülekezettel, templommal és iskolával is rendelkeztek.

A forrásközlést megelőzően nem áll szándékomban az alkoholizmust mint társadalmi devianciajelenséget vizsgálni. Egy társadalomtörténeti esettanulmány megírásához nem rendelkezem elegendő forrással. A források hiányában nem foglalhatok állást abban, hogy az Oertl Ferenc német lelkész ellen felhozott vádak mennyiben felelnek meg a valóságnak, a lelkész személyéről sincs szakirodalom. A jubiláns irodalmi érdeklődése miatt azonban figyelemre méltónak találtam Oertl Ferenc személyét és a jegyzőkönyv abszurd és tragikomikus stílusát. A részeges papok bevett toposznak számítanak, a társadalom görbe tükréként gyakran szerepelnek anekdotákban, viccgűjteményekben, szépirodalmi alkotásokban (Jaroslav Hašek Katz tábori lelkésze, Martin McDonagh Welsh atyája), és Tibi atya személyének köszönhetően a magyar internetes folklór szerves része is. Oertl Ferenc német evangélikus lelkész is ennek a toposznak egy régebbi (valós?) képviselője.

## 2. Forrásmelléklet

(EOL Békési Evangélikus Egyházmegye 12. doboz)

### Jelentés

Mezőberényi németajkú Egyház által Tiszt. Oertl Ferencz Lelkész úr ellen beadott vádak orvoslására kinevezett küldöttség eljárásáról.

Elnök: Nt. Placsko István Esperes úr.

Küldöttségi tagok:

T. Haán János csabai

T. Czuker Sándor gyomai lelkész urak.

Tek. Urszínyi Andor Ügyész úr.

Horváth Károl oskolatanító, küldöttségi jegyző.

Mindenekelőtt Nt. Placskó István Esperes s Küldöttségi Elnök úr, az ügy komolyságához illő méltósággal, előadá a jelenvolt

gyülekezetnek a nt. Küldöttség megjelenésének czélját, mely T. Oertl Ferencz mezőberényi németajkú egyház lelkésze ellen beadott vádak megvizsgálásában és lehető orvoslásában állott vala; mire a vádlevél felolvastatván, a jelenvolt számos tagokból álló gyülekezet megkérdezett: vajon magáéinak ismeri és vallja-e ezen vádpontokat? Erre az egész gyülekezet hangos „igen”-nel válaszolván, a vádak pontonkénti megvizsgálása vétett fel. Az első vádpontra nézve, hogy t. i. T. Oertl Ferencz Úr a szeszest allokali mértéktelen élés miatt, hivatalos eljárásában, különösen temetéseknél több ízben botrányokat követett el.

1. Rück Mihály volt harangozó vallotta, hogy harangozó létekor T. Oertl Ferencz urat több ízben látta tökéletesen ittas állapotban; nevezetesen egyszer, midőn a templomot söpörte, Tiszteletes urat részegen, templomban az oltár háta megett találta, ki is ezen kérdéssel fordult hozzá: hol van az a rektor, miért nem jön már? – Továbbá több esketésnél is ittasnak tapasztalta őt. Ezen állítását Rück Mihály hittel is erősíteni késznek nyilatkozott.

2. Winter József vallotta: hogy miután néhai Tichy András temetésének bejelentése végett, Oertl Ferencz lelkész úrhoz ment volna, őt szobájában zárkóztatva, mély álomba szenderülve találta. Hogy mélyen kellett aludnia, onnan következteté, mivel bár az ajtón sokáig és erősen zörgetett, mégsem volt képes Tiszteletes urat álmából fölébresztteni, sőt a szolgáló megerősíté őt ezen hitében, ki látva hasztalan zörgetését, így szólítá meg: hiába zörget, föl nem ébreszti Kend Tiszteletes urat, míg magától föl nem serken, mert ivott. Ekkor tehát mintegy két óra hosszat várakozott Tiszteletes úr fölébredésére s miután csakugyan fölébredt, bejelenté neki a temetést, elősorolá az atyafiságot s ismételve megkért, hogy jól figyeljen a rokonokra, mivel nagy azoknak a száma. Másnap reggel ismét ezen kérelemmel járult hozzá, mire Tiszteletes úr megnyugtató választ adott. – Azonban délután elérkezvén a temetésre kitűzött idő, egy órával később harangoztatott s akkor a máris nyugtalankodó gyülekezet előtt mámorosan jelenvén meg, oly zavart beszédet tartott, melyből mitsem lehetett érteni, mire egy nő csak azt kérte, hogy legalább a megholt évszámát mondja meg, azonban arra sem volt képes.

Ugyanezen temetésre vonatkozólag

3. Hartvig József vallotta, hogy bár a megholt férfi volt, tiszt. Lelkész úr őt mint asszonyt említé; számos rokonai közül csak kettőt hozott fel s midőn életkorára került a sor, bár a megboldogult ötven éves volt, Tiszteletes úr azt állítá, hogy 1850<sup>ik</sup> évben született.

4. Rück Zsuzsanna szülésznő ugyanezen temetés után kereszteltetni akarván egy gyermeket, midőn e miatt Tiszteletes úrhoz indult volna, utjában többekkel találkozott, kik azt ajánlák neki, hogy a tót lelkész úrhoz menjen, mivel tiszt. Oertl úr hóltrészen fekszik a leányok iskolájában. Ő azonban Oertl lelkész úr tudta és beleegyezése nélkül nem akarván azt tenni, Herter Magdolna és Vinter Katarina komaasszonyokkal együtt bement a lányok iskolájába, hol Tiszteletes urat még akkor is egészen mámorosan találván, megkérdezé: vajon elmehet-e a tót lelkész úrhoz a gyermeket megkereszteltetni? Ezen kérdésre Tiszteletes úr hangos és határozott „nein, nein!” feleletet adott és elővévén a gyermeket, minden imádkozás, minden illő szertartás nélkül megkeresztelte, még a kereszteleési formulát is helytelenül így mondva: „ich taufe dich des Sohnes und des heiligen Geistes.” Ugyanezt bizonyítják Herter Magdalena és Vinter Katarina komasszonyok.

5. Vigand András vallotta: hogy délelőtti nyolcz órakor atyjának halálát menvén Tiszteletes úrhoz bejelenteni, őt tökéletesen tiszta fővel s józanon találta. Azonban másnap délután, midő a temetés ideje bekövetkezett, egy órával később harangoztatott, mámorosan jelenvén meg a temetésen, egy vers eléneklése alatt az asztalnál elaludt, mire a tanító fölrázván őt álmából, a kollektákat értetlenül elénekelte s azután lehajtván fejét, újra elaludt. Ismét felköltetvén egészen érthetetlen, zavart beszédet tartott, a megholt nevét, születése helyét, korát nem is említette, többeket, kik jelenleg is ép egészségben élnek, boldogultnak nevezett s végre zavart beszédét egy ámennel fejezé be. Ekkor, miután már állani se bírt lábain, néhány asszony karján fogva kivezeti őt az udvarból, szemrehányásokkal illetvén őt, hogy ily éltés ember

legalább egy miatyánkot megérdemelt volna, mire ő csodálkozva kérde: „hát nem imádkoztam?”

6. Hoffmann Mihály említett temetés után, piacszról jöttében, találkozott Tiszteletes úrral, kit tántorogva vezettek az asszonyok az iskolába.

7. Eiler Mihály szinte ezen temetés után midőn az udvarból kivezetetett szemrehányásokat tett neki: „vajon nem szégyenle-lelkész létére ily részegen megjelenni a temetéseken? mire ő daczosan ezt felel: „mit gondolok én az egész világgal?”

Ezen tanúvallomások következtében nagytiszteletű Elnök úr azon kérdéssel fordult a gyülekezethez: vajon képesek-e adatokkal bizonyítani azt, hogy mindezen botrányok nem testi gyöngeség vagy betegség, hanem egyenesen és bizonyosan iszákosság következtében követték legyen el Oertl Ferencz lelkész úr által? – Ugyanis Nt. Elnök úr véleménye szerint ezen vádak igen feltűnőek anyiból, hogy mindez ideig Tiszt. Oertl Ferenc úr ellen ilynemű vádak soha nem emeltettek s így csaknem hihetetlennek látszik, hogy Tiszteletes úr egyszerre annyira süllyedett volna. – Ezen Kérdés és ellenvetésre nézve, miután a gyülekezetnek több tagjai eleve érintették volna, hogy ez (:a bevádolás:) eddig részint itteni széles családi összeköttetései, részint saját családjá iránti kímélet, részint pedig a várt, de hasztalan remény lett javulás tekintetéből nem történt. –

1. Lóth Miklós vallotta: hogy ezelőtt mintegy hat évvel tiszt. Oertl Ferencz úr az ő sógoránál néhai Ipringernél gyakran megjelent s ott nem ritkán mértékletlen ivás következtében annyira lerészegedett, hogy csak mások segítségével vezettethetett házához.

2. Braun Márton bizonyítja, hogy ezelőtt mintegy 2-3 évvel egy ízben este Oertl Ferencz úr az ő bátyjánál egészen tiszta fejfel megjelent s ott Braun Márton jelenlétében annyira leitta magát, hogy midőn eltávozott, nadrágját se volt képes begombolni. Ezen eseményt azonban annyira restelte és szégyelte maga a tanú, hogy azt mind ekoráig Tiszteletes úr iránti tiszteletből senkinek föl nem fődözte.

3. Minich Péter vallja, hogy Ádám napján az ő testvérbátyjánál, Tiszteletes urat nem egy ízben látta mértéken fölül bort inni s ennek következtében lerészegedni.

4. Hartvig József vallja, hogy egy ízben Gyulára vivén Tiszteletes urat, látta, hogy ott a kocsmában sokat ivott, s ennek következtében lerészegedett.

5. Schubkegel János hasonlóan bizonyítja, hogy Tiszteletes úr egy ízben, midőn vele Nagyváradon volt, épen a heti vásár napján, annyira leitta magát, hogy az ismeretlen váradiak is gúnyt űztek belőle s gyalázták őt, mondván, hogy szégyen egy papnak ennyire lerészegedni.

6. Rück Mihály vallotta: hogy harangozó létekor több ízben, midőn reggel Tiszteletes úrnál harangozási parancs véget megjelent, Tiszteletes urat, pálinkával tölt pintes üveggel ágya előtti asztalkáján, ágyban fekvve találta. Ilyenkor megtörtént, hogy a harangozót is pálinkával kínálta Tiszteletes úr, ki örömmel nyúlt a pálinkás pohár után, de a helyett hogy neki adta volna, maga hörpöntette fel azt Tiszteletes úr s így ötöt-hatot is egymás után, mindenikkel bosszantva a szegény harangozót, a nélkül hogy juttatott volna neki.

7. März Miklós sírva vallotta, hogy annyi vádat lehetne Tiszteletes úr ellen e tekintetben felhozni, hogy ha valamennyit egyenként elő kellene sorolni, holnap se lenne vége a vizsgálatnak.

Azon vádpontra nézve, hogy t. Oertl Ferencz úr egyházi beszédei gyakran csak zavart érthetetlen szóhalmazból állnak. – nyíltan vallotta az egész gyülekezet, hogy Tiszteletes úr több ízben összefüggetlen zavart beszédeket tartott; mi hogy részegségének következtében történt legyen, onnan is következtetik, hogy józan fővel mindig épületesen tanított Tiszteletes úr. Ezen vádponthoz tartozik

Nur György vallomása, a kit is Tisztelendő úr – értes özvegy ember létére, kinek esze ágában sem volt a házasság – férjhez ment keresztlányának neve helyett, mint menyasszonyt kihirdetett.

Ugyanezt bizonyítják Berg Jakab, Hoffmann András, Wagner Péter és többen.

Hoffmann András volt egyházi és Eiler Lajos volt gondnok vallják, hogy Tiszteletes úr múlt évben egykor, istentisztelet tartása előtt, az oltár háta megé menvén, a falhoz fordulva, természeti szükségét végezni látszott. Hogy valóban azt tette-e másképp bizonyítani nem tudják, mint hogy a csorgást hallották s megtekintvén a hely színét, azt nedvesnek találták.

Hogy Tiszteletes Oertl úrnak – ezen vádpontokban foglalt, és még több itt elő nem sorolt – botrányos kihágásai következtében az egyház erkölcsi és anyagi süllyedése el nem maradhatott, azt mindenki átlátja. Különösen pedig az egyház gazdasági viszonyaira nézve.

Eiler József, Malet Márton, Rosz Ádám és Eiler Lajos volt gondnokok vallják, hogy az ő gondnokságuk alatti egyházi számadások mindeddig rendbehozva, nyilvánosan felolvasva és átvizsgálva – s így ők a felelet terhe elől feloldozva nincsenek. Erre nézve

1. Vizsgálat alá vevén az egyház számadási jegyzőkönyveit a Nt. Küldöttség azokban sok igazításokat, toldásokat s az evidentiát gátló vagy épen lehetetlenítő meg nem egyezéseket vett észre, mely rendetlenségnek okát azt adák a jelenvólt hívek, hogy már négy év óta teljes presbyteriális gyűlés s így tehát nyilvános egyházi számadás sem tartatott, mindig azon nehezítő körülménnyel mentegetőzvéen Lelkész úr, hogy most a magas Kormánytól kiadott parancs következtében – gyűléseket tartani tilos. És a jegyzőkönyvek csakugyan azt bizonyítják, hogy az egyházi számadások 1849<sup>ik</sup> év óta meg nem vizsgáltattak, a gondnokok a felelősség terhe alól fel nem oldottak, sőt az 1852<sup>ki</sup> számadások egészen hiányoznak.

2. Átnézvén az anyakönyveket, tapasztaltatott, hogy azok igen hiányosan, rendetlenül, reszkető kézzel s olvashatatlan betűkkel vezetettek. Sok helyeken egyik vagy másik rovat nincsen betöltve: másut ismét sem az évek, se a hónapok se a napok világosan és kellő rendben kitéve nincsenek. Ezenfölül pedig a lapok piszkosak és rondák.

Ezen elősorolt vádak kihallgatása és megvizsgálása után felolvasatott t. Oertl úr védelme, melyben minden ellene emelt vádak Tiszteletes úr ellenségeitől származtatott koholt rágalmaknak s orvosi bizonyítvánnyal okosolt testi betegség (:agyvértolulás:) következményeinek nyilváníttak. Azonban mind Oertl Ferencz úr védelme, mind az ahhoz mellékelt orvosi bizonyítvány nem levén semmi alapjuk – magokban elenyésztek. Ugyanis valamennyi jelenlevők azt bizonyíták, hogy új év napján Tiszteletes úr a szószékről az egész egyházat – elkövetett hibáinak elengedése végett – nyíltan megkövette s ez által saját hibáját tetleg elismerte: valamint f. e. január 19<sup>én</sup> tartott presbyterialis gyűlésen is nyíltan megigérte, hogy a borított elhagyandja. Az orvosi bizonyítvány pedig megemlíti ugyan, hogy Lelkész úr gyakran szenved agyvértolulásban s e miatt szédelésben: hanem ezen gyakori agyvértolulások okát nagy bölcsen elhallgatá.

Ekkor Nt. Elnök Esperes úr azon kérdést intézé a jelenlevőkhöz: „mint lehetne a bajokat orvosolni s mi történjék tiszt. Oertl Ferencz úrral? mire az egész gyülekezet egyhangúlag t. Oertl Ferencz úrnak hivatalátóli végképi elmozdítását kívánta.

A gyülekezetnek ezen nyilatkozatával egyenes ellentétben állott az egyházi jegyzőkönyvnek 1853<sup>iki</sup> év Jan igéről kelt első pontja, mely szerint méltánylással Tiszteletes úr érdemei, határozatként van kitéve, hogy Tiszteletes úr azon indítványát, hogy segédet tarthasson, az egyház előjárói hálás szívvel elfogadták. A vizsgálatból azonban kitűnt, hogy ez ügyre vonatkozólag nem határozott egyéb mint az egész gyülekezet beleegyezése és helybenhagyásairai hivatkozás, mellőzve a tárgy érdemének további vitatását. Ennélfogva az említett jegyzőkönyvi pont hamisan levé föltéve s illető jegyző úr a miatt kérdőre vonatván, azzal mentegetőzött, hogy ő a határozat kimondásánál nem levén jelen, azt aképp jegyezte fel, a mint neki előadatott. Mindamellett jegyző úrnak ebeli eljárása rosztaltatván, jövőre az egyházi jegyzőkönyvnek lelkiismeretesebbeni vitelére utasíttatott.

Mindezen tiszt. Oertl Ferencz lelkész urat terhelő tényállások s hiteles tanúk által bebizonyított vádak következtében a Nt.



vizsgáló küldöttség a végképeni elmozdításra felhatalmazott-nak, s minthogy maga az egyház is tiszt. Oertl Ferencz úrnak ezen botrányos hibáit régóta türvén, csak a múlt 1852<sup>ik</sup> év végén terjesztette elő azokat panaszképen – továbbá a szóban forgó Lelkész Nt. Esperes úrnak komoly és szigorú megítélésére hajol-ván, hibáit elismerve, az egyházat megkövette és jobbulást ígért – ismételt botrányok következtében, ismételve jobbulást ígért s ezen javulási szándokát a Nt. Küldöttség előtt is ünnepélyesen kinyilatkoztatá; a Nt. Küldöttség ebben állapodott meg:

Tiszteletes Oertl úr reverzális adására vonassék, oly feltétel alatt, hogy, ha ezentúl rendetlen életének s iszákosságának következtében, legkisebb panaszra okot szolgáltatna, Nt. Esperes úr által hivatalából rögtön mozdíttassék el, addig is, míg a Nt. Esperesség ez ügyben végsőleg intézkedend. Mely intézkedésbe vádlott Lelkész úr beleegyezvén, a térítvény legott szerkesztetett és küldöttségileg hitelesítetvén, szükség esetébeni használhatás végett az esperességi levéltárba letétetni rendeltetett. – Kelt Mezőbe-rényben, Január 20<sup>án</sup> 1853.

Jegyzette Horváth Károl  
ezen küldöttséghez kinevezett jegyző  
Urszínyi Andor  
Esp. vizsgáló küldöttségi tag  
Haán János sk.  
küldöttségi tag.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

A Kelet-Békési Evangélikus Egyházmegye és egyházközségei  
<https://del.lutheran.hu/portletek/egyhazmegyek/a-kelet-bekesi-evangelikus-egyhazmegye>. Utolsó letöltés: 2019. 04. 10.

A Nyugat-Békési Evangélikus Egyházmegye és egyházközségei  
<https://del.lutheran.hu/portletek/egyhazmegyek/a-nyugat-bekesi-egyhazmegye> Utolsó letöltés: 2019. 04. 10.

- DIVIČANOVÁ Anna, 1999: *Jazyk, kultúra, spoločenstvo*. Békésska Čaba – Budapest, Slovenský výskumný ústav Zväzu Slovákov v Maďarsku.
- IMPLOM József, 1973: *Mezőberény lakossága*. In: SZABÓ Ferenc (szerk.): *Mezőberény története I.*. Mezőberény, Mezőberény Nagyközség Tanácsának Kiadása, 106-110.
- UHRIN Erzsébet, 2018: *A nyelvhasználat változásai a békéscsabai evangélikus egyházközségben*. In: KMEŤ Miroslav – TUSKA Tünde – UHRIN Erzsébet (szerk.): *Fejezetek a békéscsabai szlovákok múltjából és jelenéből*. Békéscsaba, Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 314-331.

Levéltári forrás

EOL Békési Evangélikus Egyházmegye 12. doboz: Jelentés Mezőberényi németajkú Egyház által Tiszt. Oertl Ferencz Lelkész úr ellen beadott vádak orvoslására kinevezett küldöttség eljárásáról.